

**Ivana Noble, *Theological Interpretation of Culture in Post-Communist Context. Central and East European Search for Roots*. Farnham – Burlington: Ashgate, 2010, 230 s.
ISBN 978-1-4094-0007-3**

MARTIN KOČÍ

Česká protestantská teoložka Ivana Noble není na poli mezinárodní teologické diskuse, která se dnes vede povětšinou v anglickém jazyce, žádným nováčkem. První cizojazyčnou monografii vydala již v roce 2001 pod názvem *Account of Hope: A Problem of Method in Postmodern Apologia*. V roce 2010 obohatila Noble teologický diskurs hned o dvě publikace. Manuál ekumenické fundamentální teologie *Tracking with God*, který je přepracovanou verzí dřívějšího textu vydaného v češtině (*Po stopách Božích, 2004*). Druhým příspěvkem je původní monografie, na niž upřeme pozornost v této recenzi. Ta si za svůj cíl klade pojmut kulturu (specifického kontextu) jako teologické téma. Noble nerozvíjí žádnou teorii kultury ani se nezabývá primárně tématem inkulturace křesťanství v post-komunistickém kontextu. Její ambice je odvážnější: „Má kniha je studii o tom, jak teologie stvoření, vykoupení a zbožštění může obohatit kulturu a zároveň být obohacena středoevropskou a východoevropskou literaturou, hudbou a filmovou tvorbou[.]“ (s. 9)

Knihu tvoří tři části: Svět, Paměť, Finální naplnění. Sférami zájmu jednotlivých částí jsou postupně literatura, folková hudba a film. Každá část čítá dvě kapitoly. První z nich má vždy deskriptivní charakter. Autorka tedy nejprve analyzuje a představuje umělecká díla – Karla Čapka a Izáka B. Singera z oblasti literatury; písničkáře Jaroslava Nohavicu a Vladimíra Vysotského; Istvána Szaba, Vladimíra Michálka a Krzystofa Kiéslovski z oboru kinematografie – a teprve v druhé kapitole v rámci každé části se pokouší o teologickou syntézu. Tomu všemu je předřazen Úvod, v němž autorka argumentuje ve prospěch teze, že kulturu je třeba pojmut jako teologické téma.

Noble věří, že teologie může odhalit místa, která jsou pro kulturu nedosažitelná, a podobně na straně druhé kultura může stimulovat teologii k objevení nevidaných hlubin. Řečeno jinak, autorka nás v celé své knize upozorňuje na starou pravdu, že teolog žije uprostřed určité kultury a nikoliv mimo ni. Teolog participuje na symbolickém jazyku své náboženské tradice stejně jako na symbolickém jazyku kultury, v níž je zakořeněn. Teolog se tak stává interpretem jednoho aspektu (tradice či kultury) s pomocí aspektu druhého (kultury či tradice).

Jelikož autorka vychází ze specifického post-komunistického kontextu, nemůže se vyhnout tématu je sekularizace. Noble správně upozorňuje na změněný význam tohoto pojmu, který již nelze chápat jednoduše jako proces

„odnáboženštění“ společnosti. Skutečnost, že lidé nedůvěřují náboženským institucím (tj. především církvím) ještě neznamená, že ztratili veškerou náboženskou sensitivitu. Noble je přesvědčena o opaku. Autorkou nabídnutý pojem sekularizace se tak velmi blíží tomu, co jiní sociologové označují jako proces detradicionalizace. Avšak vedle přehodnocení sociologického popisu současnosti nás četba knihy Ivany Noble vede především k přemýšlení nad tím, zda si církve v našem koutě Evropy, který zakusil totalitní režim, kladou ty správné otázky. Jinými slovy: Dělalí církve skutečně něco pro to, aby byly doopravdy důvěryhodné? A připouští si křesťané vůbec onu možnost, že lidé za hranicemi církve jsou často vysoce citliví k náboženským a existenciálním otázkám?

I následující kapitoly staví před pozorného čtenáře nikoliv jednoduché otázky. Druhá část, věnovaná tématu paměti v souvislosti s tématem vykoupení, nám odhaluje složitost postmoderního kontextu křesťanství. Především pak Nohavicova kritika křesťanství, jak nám ji Noble představuje, může fungovat jako popis postmoderního kritického myšlení vůči (křesťanskému) náboženství. Vize křesťanství jako opresivního příběhu dává tuto část knihy Ivany Noble do souvislosti s kritikou křesťanství, kterou představují někteří postmoderní filosofové (např. Jean-Francois Lyotard) a jejich teologičtí interpreti (např. Lieven Boeve), byť autorka žádná postmoderní filosofie ani teologie nejmeneje. Jsme přímo vybízeni přemýšlet nad tím, zda je křesťanství příběhem otevřeným který poukazuje k vykoupení, nebo příběhem uzavřeným s totalitárními tendencemi.

Noble si záměrně vybírá autory a umělce z řad těch, které lze těžko označit za křesťany ve smyslu explicitní příslušnosti ke křesťanské církvi. Na druhé straně je třeba podtrhnout, že díla všech vybraných umělců vykazují otevřenost směrem k transcenci a religiózní sensitivitu. U Noble nacházíme tedy přesně to, co leží před současnou teologií jako (postmoderní) výzva. Skutečný zájem o druhého (other), otevřenost (openness) vůči jeho jinakosti (otherness) a připuštění možnosti, že mi ten jiný má skutečně co říct (interruption).

Z řečeného vyplývá, že poslední monografii Ivany Noble můžeme nejen považovat za dílo zdařilé. Lze je s klidným svědomím dokonce doporučit k důkladnému promýšlení v dialogu s autory, kteří podobně jako Noble neutíkají před závažnými tématy současné teologie. Dovolíme si vyslovit domněnku, že práce Ivany Noble by mohla sloužit jako základ nové teologie kultury pro náš partikulární kontext a především jako vodítko pro teologické nakládání se specifickou kulturou, uprostřed níž žijeme.

Knihy Ivany Noble může být radostí pro celou českou teologickou obec z několika důvodů. Je třeba ocenit, že česká autorka našla odvahu překročit hranice vlastního kontextu a vstoupit do mezinárodní debaty. Ještě větší radost můžeme mít s toho, že tuto odvahu našla právě teoložka-žena, které tak mnozí budou moci naslouchat jako reprezentantce české teologie. A nakonec je třeba podtrhnout originální téma, které Ivana Noble předkládá. Skutečnost, že se tohoto tématu ujalo renomované teologické nakladatelství, naznačuje, že česká teologie má ostatním co říct.